

RÁKÓCZI DÓRA

A szabadságvesztés végrehajtása Magyarországon az európai szabályok tükrében

„A börtön nem egy épület, ahol gonosztevőket tartanak elzárva. A börtön egy intézmény, amellyel a társadalom tükröt állít magának. A börtönben sorsokat őriznek.”¹

A büntetés-végrehajtási intézetek túlsúlyosságának problémája és a megoldási lehetőségek felkutatása egyre aktuálisabb, hiszen napjainkban mind többet hallhatunk arról, hogy a regisztrált bűncselekmények száma folyamatosan emelkedik – vagy legalábbis stagnál –, miközben a büntetés-végrehajtási intézetekben nincs megfelelő mennyiségű szabad férőhely. Ezért előfordul, hogy a jogerősen végrehajtandó szabadságvesztésre ítélteknek hónapokat is kell várniuk a behívóra.

Korunk bűnelkövetési palettája rendkívül széles: a megélhetési bűnözéstől a csekélyebb súlyú lopásokon át egészen az aljas indokból elkövetett emberölésig terjednek a cselekmények. Tovább rontja a bűnözési összképet, a hivatalos statisztikákat a latens bűncselekmények magas száma.

A hazai ítélkezési gyakorlatot vizsgálva megállapítható, hogy a büntető bíróságok egyre többször pénzbüntetést és próbára bocsátást alkalmaznak a végrehajtandó szabadságvesztés helyett, ezzel csökkentve a börtönnépességet. A fogvatartotti létszám azonban a letöltendő szabadságvesztések száma és a büntetés időtartama miatt sem fogyatkozik tartósan.

A bűnözés elleni fellépés hathatós összefogást kíván, nemcsak az igazságszolgáltatás szervei között, hanem a társadalom tagjaival is. Szigorú jogalkotás és magas színvonalú rendőri munka mellett javulhatna a közbiztonság. Mindehhez persze újból meg kell szerezni az állampolgárok bizalmát, főként abban a kérdésben, hogy érdemes feljelentést tenni.

Ez azonban felveti azt a kérdést, hogy a feljelentési hajlandóság emelkedése nem növelné-e még jobban az amúgy is népes börtöntársadalmat.

Megvizsgálva, hogy hazánk egyes intézetei mennyire követik az uniós normákat, illetve hogy az európai országok megoldásai sikerrel tartják-e vissza a bűnelkövetőket az újabb bűncselekmény elkövetésétől, meglepő eredményre

¹ Orbán Károly: Börtönvilág. Korona Kiadó, Budapest, 1999, 9. o.

jutunk. A büntetés-végrehajtás vezetői, az ügyészség felügyeleti tevékenységének és a CPT, azaz a kínzás és kegyetlen bánásmód elleni bizottság munkájának hatására megpróbálnak minél jobban megfelelni az előírásoknak, a visszaesések számának növekedéséből azonban arra lehet következtetni, hogy a szankciók nem valósítják meg hiánytalanul sem a generál-, sem a speciálpreveniót.

Eddigi büntetés-végrehajtási intézeti látogatásaimon az a benyomásom alakult ki, hogy a bv. intézetek állapota nem egyformán elrettentő a társadalom tagjai számára. Egy közepes vagyoni helyzetű ember mindenképpen megriadna a büntetés-végrehajtási intézeti körülmények láttán, de vélhetően akadnak olyan rossz egzisztenciális körülmények között tengődők, akiknek nem riasztó a hulló vakolat, a változó minőségű, de mégis napi háromszori étkezés és a néhány négyzetméteres élettér. A téli fagyoskodásnál és az éhhalálnál mégiscsak jobb a fűtött cella.

Az általam meglátogatott Budapesti Fegyház és Börtön, a Somogy megyei és a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet falai között, az évtizedek alatt sok ezer fogvatartott töltött el hosszabb-rövidebb időt, a bezártságot és a hely hangulatát azonban elég nyomasztónak találhatják a büntetlen előéletű, jogkövető állampolgárok.

Egy nem reprezentatív kérdőívben száz különböző foglalkozású és végzettségű szabad embert, ötven férfit és ötven nőt kérdeztem e témáról. Vizsgálatom alanyai határozottan elutasították a diszkriminációmentes ellátást és a segítséget, hogy a pénzükből új börtönök épülhessenek. A megkérdezettek többsége megveti a bűnelkövetőket, ezáltal helyeslik a szigorú büntetéseket. Néhány órás fogva tartás után azonban nyilván jócskán megváltozna a véleményük arról a tévhitről, miszerint a magyarországi börtönökben a fogvatartottak magas színvonalon élnek.

A szabadságvesztés történeti fejlődése és a mai helyzet

A szabadságvesztés kialakulásának bővebb történetére nem térnék ki, azt azonban fontosnak tartom megemlíteni, hogy előzménye a XVI. századra nyúlik vissza, a maitól eltérő céllal és tartalommal, míg az első börtön céljára szolgáló intézményt Mária Terézia építtette a XVIII. században. A büntetés célja kezdetben a bűnelkövetőnek a társadalomból való kizárása volt, ez később átalakult az átnevelésre és a reszocializációs törekvéssre. A bűnelkövetők

mobilitása folyamatosan nőtt és a technikai fejlődés (közlekedés, telekommunikáció) hatására a bűnözés sem maradt az egyes országok határain belül. Ezért egy nemzetközi szervezetet hoztak létre Interpol és egy európai Europol néven.² Előbbi célja a nemzeti rendőrségek közötti együttműködés megteremtése, míg az utóbbi az uniós adatbankjában szereplő adatok kezelése.³

A büntetés mértéke igazodik a cselekmény súlyához. Ha ez nem valósul meg, akkor sérül a közösségi jog által garantált szabadság. A büntetés állami alkalmazásának (*ius puniendi*) alapját már a természetjogászok is vizsgálták, és elképzelhetetlennek tartották, hogy ne büntessék a súlyos bűncselekmények elkövetőit.

Földvári József szerint „a szabadságvesztés alkalmazása komoly pozitív eredménnyel járhat, ha megteremtjük a társadalmi, gazdasági, politikai feltételeit”.⁴

Nagy Ferenc is célravezetőnek tartja ugyan a differenciált szabadságvesztést, de ő inkább a büntetés negatív hatásaira helyezi a hangsúlyt, ezért más alternatívát javasol.⁵

A szabadságvesztés a halálbüntetés – amelyet az Alkotmánybíróság 20/1990. (X. 4.) határozata alkotmányellenesnek talált – eltörlése óta a leg súlyosabb és leggyakrabban alkalmazott büntetési nem. Az abolicionistáknak az a véleményük – és egyben az eltörlés oka is volt –, hogy a halálbüntetés ütközik a Magyar Köztársaság alkotmányába: „a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani”.⁶

A büntetőjogászok azt hozzák fel a halálbüntetés elleni érvként, hogy nem reparálható, azaz a büntetés végrehajtása után már nem állítható vissza a tévedésből hozott ítélet (*justizmord*) előtti állapot.

A magyarországi büntetés-végrehajtásra elsősorban az 1979. évi 11. tvr. (Bv. tvr.) szabályai vonatkoznak, ez kiegészül az 1949. évi XX. tv.-ben (alkotmány) rögzített emberi jogokkal, az 1978. évi IV. törvénnyel (Btk.), de nemzetközi és európai szabályok is érintik a működését. Ezek értelmében „a büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el”. A büntetésnek meg kell valósítania a generál- és speciálprevenziót is. A legfontosabb generálpreven-

2 Farkas Ákos: Büntetőjogi együttműködés az Európai Unióban. Osiris Kiadó, Budapest, 2002, 91–92. o.

3 Belovics Ervin – Békés Imre – Busch Béla – Geller Balázs – Margitán Éva – Molnár Gábor – Sinku Pál: Büntetőjog. Általános rész. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2006, 427., 438. o.

4 Földvári József: Magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 254–256. o.

5 Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. Korona Kiadó, Budapest, 2004, 367–369. o.

6 1949. évi XX. törvény 54. §.

tív, vagyis az elkövetőn kívüli, a társadalom többi tagjára vonatkozó hatása a modern gondolkodás és *Beccaria*⁷ véleménye szerint annak van, hogy minden bűncselekményt jogkövetkezmény követ.⁸ A leghatékonyabb speciálprevenatív⁹, azaz az elkövetőre vonatkozó módszer a nevelés, a megjavítás, ebben jelentős szerepet tölthetnek be a büntetés-végrehajtási intézetek.¹⁰

Aki ellen szabadságvesztés-büntetést szabnak ki, annak személyes szabadságát életfogytig vagy határozott ideig korlátozzák. A szabadságvesztést büntetés-végrehajtási intézetben kell letölteni, fegyház, börtön vagy fogház fokozatban.¹¹

A Bv. tv. meghatározza az egyes fokozatok közötti különbséget, míg a Btk. taxatív felsorolja az egyes bűncselekményekhez társuló büntetés-végrehajtási fokozatot.

A börtön egy ideig védi ugyan a társadalmat a bűnelkövetőtől, de nem csupán megőrző hely, hanem feladata, hogy elősegítse a reszocializációt.¹²

Magyarországon 32 börtön működik, valamint a két speciális intézet, az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet és a tóközi Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza. A két speciális intézetre azért volt szükség, mert a betegek társadalomtól elszigetelése nem vezetett eredményre, így a „*bolondok is kikényszerítették a maguk intézettípusát*”¹³. A körülmények javítására azonban anyagi forrásokra lenne szükség, mivel a kórtermek tizennyolc-húsz ágyasak, az orvosok átlagéletkora pedig hetven év felett van, ami nem segíti elő a gyógyulást. Az intézetek összkapacitása 12 335, a fogvatartottak száma azonban eléri a 16 400-at, így a telítettség 133 százalék körüli. A fogvatartottak magas száma és a kevés nevelő személyzet miatt nehéz megvalósítani a reszocializációs célokat.

A fogva tartás körülményeire vonatkozó szabályok

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által elfogadott Rec(2006) 2. számú ajánlás¹⁴ meghatározza azokat a követelményeket, amelyeknek az uniós álla-

7 „A bűnözésnek a legerősebb fékje nem a büntetések kegyetlensége, hanem azok elmaradhatatlansága.” Földvári József: i. m. 43. o.

8 Korinek László: Kriminológia I–II. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 35–39. o.

9 Balogh Ágnes – Köhalmi László: Büntetőjog I. Általános rész. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2007, 152–154. o.

10 Földvári József: i. m. 241–244. o.

11 1978. évi IV. törvény 40–41. §.

12 Vókó György: Európai büntetés-végrehajtási jog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006, 25. o.

13 Mezey Barna: Az elzárás világa: Tébolyultak a börtönben. Jogtudományi Közlöny, 2006/4., 151. o.

14 Recommendation Rec(2006) 2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rule.

moknak meg kell felelniük. Röviden bemutatom Magyarország fejlődését és a többi ország megvalósítási módszereinek sikerességét, *Vókó György* szerint ugyanis „*a szabadságuktól megfosztott személyekkel szembeni bánásmód tökéletes mutatója annak, hogy adott állam mennyire tartja tiszteletben az emberi méltóságot a gyakorlatban*”¹⁵.

A büntetés-végrehajtási intézetben az eszközrendszer a rend fenntartását teszi lehetővé, az előnyök elérésére való ösztönzéssel, a hátrányok kilátásba helyezésével, valamint közvetett és közvetlen kényszerítő eszközök alkalmazásával. A kényszerítő intézkedések alkalmazására akkor kerül sor, ha a fogvatartottak csoportosan ellenszegülnek, esetleg ön- és közveszélyes magatartást tanúsítanak. A fogvatartottak számára azonban a legnagyobb büntetés nem a fenyítés, sokkal inkább az elérhető előnyöktől való megfosztás.

Az ajánlás előírja, de mindenképpen el is várható, hogy a személyi állomány ne az ereje demonstrálásával tartson rendet a fogvatartottak között, hanem változatos technikákat sajátítson el.¹⁶

Elhelyezés

Az ajánlás szabályokat tartalmaz a cellák kialakításának milyenségére vonatkozóan. E szerint a zárkákat úgy kell kialakítani, hogy egy fogvatartottra hat légköbméter jusson. A magyarországi jogszabályi lehetőségek ezt elősegíté-
nek, mert az elítélteket fő szabály szerint egyedül kell elhelyezni¹⁷, viszont ez a gyakorlatban szinte megoldhatatlan, mivel a régi intézetekben a sokszemélyes zárkák a jellemzők. Pálhalmán harmincszemélyesek is megtalálhatók még, de a négyfős zárkák a legjellemzőbbek. Az ajánlás és a Bv. tv. kitér arra is, hogy az ablakok kellően nagyok legyenek, hogy a fogvatartottak természetes fénynél olvashassanak.¹⁸

De mit tehet egy ország, ha a férőhelyek száma kevesebb, mint amennyire szükség lenne? Az ajánlás és az ENSZ irányelvei lehetővé teszik, hogy időszakos túlszűfolttság esetén két ember is tartózkodjon egy zárkában, hazánkban azonban a túlszűfolttság nem csak időszakos probléma, így ennek a kíváncsolomnak nem tudunk megfelelni. A többi tagállamban kevesebb gondot

¹⁵ Vókó György: Új európai börtön szabályok és magyarázatuk. Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 2007, 7–10. o.

¹⁶ Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2004, 218–226. o.

¹⁷ Európa Tanács Miniszteri Bizottsága Rec. 2(2006) 18.

¹⁸ Vókó György (2006): i. m. 166. o.

okoz a túlsúlyosság, sőt vannak olyan országok is, amelyekben ötvenszázalékos kihasználtsággal működnek a büntetés-végrehajtási intézetek.

A zárkákat a legtöbb helyen kulcsra zárják, hogy a fogvatartottak ne mászkáljanak az épületben. A cellaajtókat azonban bizonyos ideig nyitva kell tartani, ezt Kaposváron például úgy oldják meg, hogy a zárkaajtók előtt egy nagyjából egy négyzetméteres rácsos teret tartanak zárva, míg a cella ajtaja nyitva van. Németország egyes bv. intézeteiben a cellát a fogvatartottak maguk zárhatják be, ha elmennek a zárkából.¹⁹

A gyengébbek védelme érdekében külön kell választani a nőket a férfiaktól, a felnőtteket a fiatakorúaktól és az elítélteket az előzetes letartóztatásban lévőktől. Ezen túl a fertőző betegeket is el kell különíteni az egészségesektől.²⁰ Továbbá külön cellába kerülnek a dohányzók és a nem dohányzók, valamint a bűntársak. A 18 év alatti fiatakorúakat a gyermekek jogairól szóló nemzetközi egyezmény alapján kifejezetten a nekik kialakított intézetekben kell elhelyezni. Az 1955. évi deklaráció értelmében pedig a nők esetén valamennyi helyiségnek szeparáltnak kell lennie.²¹

Az országos börtönök alkalmanként külföldi állampolgárságú fogvatartottat is kénytelenek befogadni, ebből Olaszországban és Máltán²² is több probléma volt. A diszkriminatív bánásmód megelőzése érdekében az országok hamar ratifikálták az átszállításra vonatkozó egyezményt, amely lehetővé teszi, hogy a bűnelkövetők saját országukban töltsék a büntetésüket. Erre rimel az a magyarországi szabályozás, hogy a fogvatartottakat a lakóhelyükhöz legközelebbi büntetés-végrehajtási intézetben kell elhelyezni.

Kapcsolattartás

Mindössze azért, mert szembesegültek egy büntetőjogi normával, a fogvatartottak nem szigetelhetők el teljesen a külvilágtól, ezért lehetővé kell tenni, hogy minél gyakrabban kommunikálhassanak a hozzátartozóikkal, a külső szervek képviselőivel, utóbbiakat fogadhassák is. A védővel való kapcsolattartás azonban sokszor jogi akadályba ütközik.²³

¹⁹ Vókó György: Börtönviszonyok tanulmányozása Németországban. *Ügyészek Lapja*, 2001/5., 67. o.

²⁰ Vókó György (2006): i. m. 256. o.

²¹ Uo. 163. o.

²² Király Klára: A külföldi elítéltek jogi helyzete. *Börtönügyi Szemle*, 2003/3., 104–106. o.

²³ Takácsné Takács Dóra: A fogvatartottak kapcsolattartási jogának egyes gyakorlati problémái. *Börtönügyi Szemle*, 2009/4., 33. o.

Hazánkban a fogva tartás idején havi rendszerességgel lehet látogatót fogadni, egyszerre két felnőttet és két gyermeket. Más a helyzet az uniós tagállamokban: *Svédországban*²⁴ például a fogvatartottak abban a különleges helyzetben vannak, hogy ellenőrzés nélkül telefonálhatnak és a látogatókat a saját szobájukban fogadhatják, míg a *németeknél* a látogatók csak a csomagátvizsgáló és fémkereső kapun történő áthaladás után találkozhatnak családtagjaikkal.

További formája a kapcsolattartásnak a levelezés, a csomag és a rendkívüli eltávozás.²⁵

A levelek, csomagok tartalmát a büntetés-végrehajtási intézet dolgozója ellenőrizheti, annak érdekében, hogy az esetleg elrejtett tiltott tárgy ne kerüljön a fogvatartotthoz (például a Kozma utcában heti rendszerességgel találhatnak levelekben gyógyszereket, ennél ritkábban kést; Kaposváron elsősorban a konzervekben, porkávékban vannak a nyugtatók).

A XXI. századra a csomagok elveszítették eredeti szerepüket, mivel a beküldhető élelmiszereket a fogvatartottak az intézeti üzletekben is megvásárolhatják, az átvizsgálásuk pedig jelentős pluszmunkát ad a börtönszemélyzetnek. A zalaegerszegi füstölthús-botrány óta pedig romlandó élelmiszer sem küldhető be.²⁶ A csomagátvizsgálásra Kaposváron egy embert alkalmaznak, aki a napi nyolcórás munkaidejét a beérkező levelek, csomagok átvizsgálásával tölti. Az aprólékos vizsgálat – az írószereket szétszedik, a tubusokat felvágják, a zsebrádiókat technikus vizsgálja át, csomagvizsgáló gépet, kábítószer-kereső kutyát alkalmaznak – a biztonságot szolgálja, a hozzátartozók ugyanis igen kreatívak, találtak már szappanban is mobiltelefont. Ezek a tiltott tárgyak természetesen nem juthatnak be az elítéltekhez, a saját költségükön visszaküldhetik a hozzátartozóknak, vagy a büntetés-végrehajtási intézet megsemmisíti őket.²⁷

A fogvatartottaknak joguk van tájékozódni a külvilág eseményeiről, ha a bíróság nem rendelte el az eltiltást, akkor gondoskodni kell arról, hogy folyóirat, rádió vagy televízió útján tájékozódhassanak a napi közügyekről. Saját költségükön újságra is előfizethetnek.²⁸

24 Vókó György: A bűnözés újabb kihívásai és az ellenük való küzdelem Svédországban. Börtönügyi Szemle, 2008/2., 94. o.

25 Vókó György (2007): i. m. 280. o.

26 Egy hozzátartozó füstölt húst küldött be az intézetbe, amelyből a fogvatartott több társát is megkínálta. A hús romlott volt, ezért az érintetteknek ételmérgezésük lett.

27 Frank Tibor: A tiltott tárgyak intézetbe bejuttatásának megakadályozása, a bejuttatott tárgyak előtalálásának módszerei. Börtönügyi Szemle, 2008/2., 20–22. o.

28 Vókó György (2007): i. m. 51. o.

További jog a választásban való részvétel a büntetés letöltésének idején, erre azonban eltérő szabályok vonatkoznak az egyes államokban. Magyarországon az elítéltek automatikusan ki vannak zárva a választásból, de ez főként a hosszabb szabadságvesztés-büntetést töltőket érinti, mivel a rövidebb szabadságvesztést töltők büntetésének idejére esetleg nem esik választás, eként meg sem érzik a kizárást. *Franciaország* és *Szlovákia* szintén a választójogtól megfosztás pártján áll. Ezzel szemben *Írországb*an és *Csehországb*an nem fosztják meg a fogvatartottakat a választójoguktól, a spanyolok és a norvégok választójoga pedig bírói mérlegelés kérdése.²⁹

Foglalkoztatás

Az 1979. évi 11. tvr. megerősíti az állampolgároknak az alkotmány által deklarált jogát, és engedi mindenki művelődését, a szabadidő hasznos eltöltését. Ezt a jogot a fogvatartottaknak is garantálni kell, de az intézeti élet idején a jog módosul.³⁰ A CPT-jelentés is kiemeli, hogy a fogvatartottakat naponta legalább nyolc órát kell a zárkájukon kívül foglalkoztatni.

Ennek betartása érdekében a magyar bv. intézeteket is úgy kell kialakítani, hogy legyenek szabadidő eltöltésére, sportolásra, látogatásra alkalmas helyiségek. Az hiányosság, hogy sok épületben nincs konditerem, de a fogvatartottak így is találnak lehetőséget az edzésre: összegyűjtik a hideg élelemként kapott konzerveket, és azokkal súlyozóznak. *Dániában* a fogvatartottaknak lehetőségük van testépítésre, és labdajátékokat is játszhatnak.³¹

A foglalkoztatás speciális módját választotta a Szegedi Fegyház és Börtön. Létrehoztak egy hosszúidős speciális rezsimű körletet az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartottaknak. 2008-ban kisállat-terápiát vezettek be, ezzel növelve a felelősségérzetüket, és csökkentve a hosszú évekig tartó magányt.³²

²⁹ Vig Dávid: További gondolatok a szabadságvesztésre ítélt választójogáról. *Börtönügyi Szemle*, 2008/3., 73–79. o.

³⁰ Végh Mariann: A fogvatartottak foglalkoztatásáról. *Börtönügyi Szemle*, 2002/4., 9. o.

³¹ Kiss Sándor: A nyitott börtönrendszer dániai gyakorlata. *Ügyészek Lapja*, 2009/2., 79. o.

³² Matovics Csaba: A Szegedi Fegyház és Börtön hosszúidős speciális rezsimű (HSR) körletének működési tapasztalatai. *Börtönügyi Szemle*, 2009/1., 105. o.

Oktatás

A bv. intézetek Európa-szerte igyekeznek minél színvonalasabb oktatást nyújtani. *Spanyolországban* a börtönoktatás törvényi szinten kötelező.³³ *Dániában*, ahol a nyitott börtönök jellemzők, a képzés intézeten kívül történik.³⁴ A börtönoktatás nemcsak a tagállamokban jelentős, az *Egyesült Államokban* is a legtöbben úgy gondolják, hogy az oktatás életre szóló folyamat, így a börtönoktatás a fogva tartás idején is megilleti az embert, mivel tapasztalatot szerez.³⁵

Az alapfokú oktatás és a szakképzés hozzájárul ahhoz, hogy a fogvatartottak a szabadulás után megméressék magukat a munkaerőpiacon³⁶, és elcsúszásuk az önálló életükhöz szükséges képességeket.³⁷

Az iskola elvégzéséről kapott igazolásban nem szabad feltüntetni a megszerzés helyét, ezzel is segítve, hogy az illetőt ne érje hátrány.

Az általam megkérdezettek hatvannégy százaléka szerint a sport és az oktatás hasznos, mert elősegíti a fogvatartottak visszailleszkedését a társadalomba. De a társadalom tagjai nem nézik jó szemmel, hogy a fogvatartottak az ő pénzükön tanulnak, miközben sokaknak ez a lehetőség a szabad életben nem adatik meg.

Az intézetekben könyvtárat kell kialakítani a fogvatartottak szellemi fejlődése érdekében, mert ez az egyetlen olyan biztos szolgáltatás, amely alkalmas arra, hogy az egyén kultúrához juthasson, mivel az oktatás és a képzés megszervezése nem könnyű feladat.³⁸ Az intézetek könyvtárlománya évről évre gyarapodik, felajánlásokból és pályázati pénzekből fejlesztik. A kaposvári intézet a Szabó Ervin Könyvtártól kapott kétszáznegyvenezer forint értékű idegen nyelvű könyvet, mert egyre jelentősebb az igény a nyelvtanulásra. Mégis, 2005-ben a leggyakrabban olvasott könyvek közül az első három helyen olyan regény szerepelt, amelyben van bűnügyi szál³⁹, 2010-ben a budapesti fegyházban a leggyakrabban kölcsönzött könyv a *Bűn és bűnhődés* volt.

33 Borbély László: Szocializáció és reszocializáció a börtönben. *Börtönügyi Szemle*, 2006/4., 94. o.

34 Kiss Sándor: i. m. 78. o.

35 Marc de Maeyer: Education in prison. *Convergence*, vol. 34, 2001, p. 123.

36 Borbély László: i. m. 93. o.

37 Végh Mariann: i. m. 9. o.

38 Szabados Tünde: A fogvatartottak szociális kapcsolatrendszere. *Esély*, 2005/6., 86. o.

39 Vidra Szabó Ferenc: Könyvtárak a büntetés-végrehajtási intézetekben. *Könyv, könyvtár, könyvtáros*, 2007/6., 3. o.

Vallás

Vallásgyakorlásra senki nem kényszeríthető. A lelkeszi munka nyomán megvalósított erkölcsi javítás évszázados múltra tekint vissza. A tárgyi kellékekről az egyháznak kell gondoskodnia.⁴⁰ Hazai és nemzetközi szervezetek is segítik az intézeti munkát, a legismertebb a Máltai Szeretetszolgálat. A Nemzetközi Testvéri Börtöntársaság célja, hogy a külföldön megszerzett tapasztalatait a magyar gyakorlatba is átültesse.⁴¹ A kaposvári börtönben a missziós tevékenységet egy katolikus lelkész végzi, míg egy amerikai nő a Katolikus Börtöntársaságtól heti két angol órát tart az érdeklődő raboknak.

A fogvatartottak között a csoportos foglalkozások ellenére sem alakul ki szoros kötődés. A tevékenységek és beszélgetések csak unaloműzők.⁴²

Ellátás

Az elítéltek bv. intézetben való ellátása magában foglalja az élelmezést, a ruházatot, a tisztálkodás lehetőségét. Az intézet napi, de legalább heti kétszeri használatot köteles engedélyezni. Az Emberi jogok európai egyezménye a higiénia hiányát megalázó bánásmódnak tartja, míg a CPT-jelentés szerint a higiénia „*az emberi környezet alapvető fontosságú eleme*”.

A fogvatartottak étkezéséről is gondoskodni kell, naponta háromszor. Ebből minimum egyszer meleg ételt kell adni. Az étkezésre fogvatartottanként napi négyszáz forint jut. Az ivóvíz-hozzáférés korlátlan kell hogy legyen. Európa több intézetében van kialakított konyha, ahol az ételt a fogvatartottak maguk készíthetik el; hazánkban az étel mennyiségére és minőségére nem lehet panasz.⁴³ Az intézet köteles a fogvatartottaknak ruhát adni, amely nem lehet lealacsonyító jellegű, a nőknél és a fiataloknál formaruha is lehet. A fogvatartott köteles a ruházatot rendeltetésszerűen használni és megővni, tisztítania pedig az intézetnek kell.⁴⁴ A kalocsai női börtönben a fogvatartottak ruházata egy szoknyából, egy nadrágból, egy ruhából, illetve egy tyúklábmintás ingből áll.⁴⁵

⁴⁰ Vókó György (2004): i. m. 256. o.

⁴¹ Horváth Márta – Körmeny András: A fogvatartottak vallásgyakorlása – jogi szabályozás és jogalkalmazás hazánkban és külföldön. Börtönügyi Szemle, 2009/3., 25–29. o.

⁴² Szabados Tünde: i. m. 88. o.

⁴³ Boros Lajos – Csetneky László: Börtönpszichológia. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2002, 184. o.

⁴⁴ 6/1996. IM rendelet 148. §.

⁴⁵ Kék fény, 2010. július 1.

A bv. kódex és az ENSZ gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya alapján a fogvatartottak egészségét védeni kell. Szükség van arra is, hogy minden büntetés-végrehajtási intézetnek legyen általános orvosa. Régi tapasztalat, hogy az ellátás szintje mindig meghaladta a szabad társadalom ellátásának színvonalát. Az orvosnak elsősorban a testi egészségre kell figyelmet fordítania, de tekintettel kell lennie a mentális egészségre is, mivel évek óta hanyatlak az egészségi állapot, egyre nő az idegrendszeri megbetegedések száma.⁴⁶ Ennek ellenére 2009-ben hat öngyilkosság történt az intézetekben. A fogorvos a börtönben hetente egyszer rendel, az egészségmegőrzéshez szükséges ellátás ingyenes, a fogpótlást a fogvatartott költségére végzik.

Ha a fogvatartottnak akut ellátásra van szükségük, és az intézetben nincs orvos, akkor civil kórházba szállítják, ott megbilincselve, állandó felügyelet alatt gyógyulnak. Ha az ellátás várható, akkor a rabokat a tököli kórházba szállítják a heti kórszállítás idején, majd gyógyulás után ugyanígy érkeznek vissza.

Angliában és Walesben 2006-ban radikális változás kezdődött, a modernizáció következtében csökkenni kezdtek a nehézségek, és a szakmai személyzet ismereteit is bővítették, átszervezték az egészségügyi politikát, ennek hatására javult a finanszírozás is.⁴⁷

A miniszteri bizottság 1998-as ajánlása szerint a „büntetés-végrehajtási egészségpolitikát integrálni kellene a nemzeti egészségügyi politikába”, ez azonban csak nagyon kevés országban valósult meg.⁴⁸

Nevelés

A fogva tartás idején a nevelés kiterjed az elítéltek életviszonyainak javítására, cselekvéseik szabályozására, illetve a felfogásuk alakítására. A személyiség fejlesztésére jutalmazó és fegyelmező eszközöket alkalmaznak.⁴⁹ A nevelésnek ki kell terjednie a szabadulásra való felkészítésre is. Ez főként a hosszabb tartamú szabadságvesztésüket töltőknek fontos, mivel ők sokáig el voltak zárva a külvilágtól, és segíteni kell nekik, hogy tudják, milyen meg-

⁴⁶ Nagy Ferenc: i. m. 11. o.

⁴⁷ Paul Hayton: Prisons and Health Reforms in England and Wales. *American Journal of Public Health*, vol. 96, no. 10, 2006, p. 1731.

⁴⁸ Vókó György (2006): i. m. 174. o.

⁴⁹ Vókó György (2004): i. m. 27–278. o.

próbáltatások várnak majd rájuk. Hazánkban sikerrel alkalmazzák a Goldstein-tréninget⁵⁰, a Humán Pszicho 2000 közhasznú társaság pedig pedagógiai és pszichológiai eszközökkel segít növelni az elítéltek önbecsülését és felelősségérzetét.⁵¹

Munkavállalás

*„Munkáltatásnak minősül az elítélt szervezett foglalkoztatásának az a formája, amikor a munkavégzés rendszeresen, díjazás ellenében történik.”*⁵²

A munkáltatás célja, hogy elősegítse az elítélt testi és szellemi erejének fenntartását, és megteremtse a szabadulás utáni elhelyezkedés lehetőségét.⁵³ A fogvatartottak ezt rendszeresen, díjazás ellenében, szervezett keretek között végzik. Munkadíjuk a szabad munkavállalók legalacsonyabb jövedelmének egyharmada.⁵⁴ Ausztriában hatvan-kilencven százaléka, öt díjazási fokozatban.⁵⁵

A megkérdezettek szerint az elítélteknek dolgozniuk kell, de többségük nem adna pénzt a munkáért, inkább az eltartásukra fordítanák, és többen a munkát sem hat órában maximálnák, hanem egész nap dolgoztatnák őket.

A munkával megszerzett keresményük egy részét megspórolhatják, és az összeget szabadulásukkor megkaphatják. A kereset másik része a büntetés-végrehajtási intézetet illeti, ez javíthatja a képzések színvonalát.

A tiszalöki intézetben a fogvatartottaknak cipővarráásra, illetve szelektív hulladékválogatásra van lehetőségük⁵⁶, de csak kevesen dolgoznak, mivel sok az egészségügyi alkalmatlanság, illetve sokan csak rövid idejű szabadságvesztésüket töltik, e miatt nem éri meg munkába állítani őket. Akik dolgoznak, szívesen teszik, mert gyorsabban múlik az idő.⁵⁷

50 Vörös Erzsébet: Speciális szabadulásra felkészítő tréning. Börtönügyi Szemle, 2009/1., 81. o.

51 Kómvés Ágnes: Fogvatartottak és büntetés-végrehajtási intézetekből szabadulók munkaerő-piaci (re)integrációjának támogatása. Család, Gyermek, Ifjúság, 2006/4., 36. o.

52 Cséri Zoltán – Hirják András Péter: A fogvatartottak foglalkoztatása és a kapcsolódó gyakorlati problémák a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben és az Annamajori Kft.-nél. Börtönügyi Szemle, 2009/2., 17. o.

53 Véghe Mariann: i. m. 13. o.

54 Nagy Ferenc: i. m. 12. o.

55 Lőrincz József: Büntetőpolitika és börtönügy. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2009, 117. o.

56 Tikász Sándor: A PPP-munkáltatás tapasztalatai a Tiszalöki Országos Bv. Intézetben. Börtönügyi Szemle, 2009/2., 26–27. o.

57 Kómvés Ágnes: i. m. 33. o.

A kaposvári előzetesházban a munka csak lehetőség a fogvatartott számára, mégis sokan dolgoznak. A lehetőségeket az intézetnek kell megteremtenie, így itt a fogvatartottak végzik a szakértelemhez kötött munkákat (például villanyszerelés, asztalosmunka). Az országos végrehajtóházakban a Faipari Kft. asztalosmunkát kínál a részükre, illetve a hulladékgazdálkodás is nyújt munkalehetőséget. A börtönmunkának két fajtája van: a szervezett foglalkoztatás és a költségvetési munkáltatás. Előbbi esetében gazdálkodó szervezetknél igyekeznek munkát adni a raboknak, míg utóbbi az intézet fenntartását segíti (például konyhai, mosodai dolgozóként való foglalkoztatás).⁵⁸

Probléma, hogy nincs elég munkalehetőség, és az is, hogy nem tudnak minden, a szabadban dolgozó fogvatartottat őrizni munka közben. A mezőgazdasági és állattenyésztési munkákban részt vevők nagy területen vannak, ezeken általában hiányoznak a biztonsági létesítmények. Ennek ellenére a szökések száma nem jelentős, és gyakran előfordul, hogy maguktól visszatérnek az intézetbe.

Dániában a fogvatartottak munkacsoportokban dolgoznak, így ott létrehozta építőcsoportot és kertészkedők csoportját is. *Franciaországban* olyan munkaerőpiaccá váltak a börtönök, ahol a magánvállalkozók kínálnak munkákat. *Hollandiában* a szabadulás után segítenek abban, hogy a volt elítéltek munkához jussanak. *Németországban* társas vállalkozást hoztak létre külső cégekkel, és a munka elvégzésére ösztönözték a rabokat.⁵⁹ *Romániában* a munkát vállalni képes fogvatartottaknak számos lehetőségük van akár az intézményen kívüli munkavállalásra is. *Angliában* nincs ekkora jelentősége a munkáltatásnak, míg *Belgiumban* nem a munkát tartják a legjobb megoldásnak, hanem bevezették a helyreállító igazságszolgáltatás koncepcióját, amelynek célja, hogy a tettes belássa, hogy a cselekményével mekkora fájdalmat okozott az áldozatnak.⁶⁰

Nők és fiatalkorúak

Az általánostól eltérő szabályok vonatkoznak a nők és a fiatalkorúak szabadságvesztésére. A fiatalkorúak számára külön intézetet hoztak létre az országban több helyen. A büntetés-végrehajtásnak itt csak két fokozata van, és a hu-

⁵⁸ Végh Mariann: i. m. 16. o.

⁵⁹ Vókó György (2001): i. m. 69. o.

⁶⁰ Joanna Weschler: The Human Rights Watch Global Report on Prisons USA. Human Rights Watch, Los Angeles, 1993

szonegyedik életévükig lehetnek itt az elítélt fiatalok. Az oktatás pedig nem mint lehetőség jelenik meg, hanem 16 éves korig kötelező.⁶¹ *Németországban* azt az alapelvet követik, hogy mivel a személyiségük még nem alakult ki egészen, ezért a pozitív irányba való befolyásolást tekintik elsődleges célnak. Így a kötelező iskolai oktatáson túl nyelvtanfolyamot, pszichikai tréninget, sportolási lehetőséget teremtenek számukra.⁶²

A női elkövetőket vizsgálva egy kutatás arra jutott a nők normaszegésével kapcsolatban, hogy a bűncselekmény elkövetése előtt nem éltek anyagi biztonságban, legtöbbjük munkanélküli volt, és az alacsony iskolázottságuknak is szerepe volt a bűnözésben. A MIP-kutatás⁶³ eredményei bizonyították, hogy a bebörtönzéssel azokat a nőket is kirekesztik a társadalomból, akik előtte nem voltak ilyen helyzetben, akik pedig egyébként is így éltek meg a mindennapokat, azok még inkább kirekesztetté válnak.⁶⁴

Angliában a női börtönökben az önkárosítások száma aránytalanul magas, ebben nagy szerepe van a börtönszemélyzetnek és a múltbeli történeteknek (családi elhanyagolás, családon belüli erőszak, szexuális visszaélés és a kábítószer-problémák).⁶⁵

Kevés a női büntetés-végrehajtási intézet, mivel a fogvatartottak száma Európa-szerte tizenkét százalék alatti, ezért szinte mindenki a lakóhelyétől távolra kerül, ez pedig jelentősen megnehezíti a kapcsolattartást a hozzátartozókkal. Hazánkban a női fogvatartottak többségét Kalocsán őrzik: az 1100 fogvatartott tizede van itt. Elsősorban nagyon elleni bűncselekmény elkövetése miatt töltenek hosszabb időt elszigetelve a társadalomtól.⁶⁶ A higiéniai körülmények harminc évvel ezelőttiek. Hasonló a helyzet Egerben is, itt meleg víz is csak hetente két órát van.⁶⁷

A nők esete a terhességük alatt válik egyedivé, az országok eltérő szabályozást alkalmaznak. Hazánkban, ha a szülés a szabadságvesztés idején történik, akkor a gyermeket hat hónapos koráig az anyával együtt kell elhelyez-

61 Vókó György (2007): i. m. 294–297. o.

62 Vókó György (2001): i. m. 63. o.

63 A kutatás célja a szabadulás utáni reintegráció nyomon követése, amelyet 2003 és 2005 között hat országban vizsgáltak. Hazánkban kívül Anglia, Németország, Olaszország, Spanyolország és Franciaország vett részt a felmérésben.

64 Women, Integration and Prison. An analysis of the processes of social labour integration of women prisoners in Europe. MIP Project. http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/mip_en.pdf

65 Vicky Short et al.: Custody vs care: attitudes of prison staff to self-harm in women prisoners – a qualitative study. *Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, vol. 20, no. 3, 2009, p. 412.

66 Kék fény, 2010. július 26.

67 Fahidi Gergely: Ombudsman a börtönökről: cellaválaszték. *HVG*, 2009/51., 15. o.

ni, ehhez ki kell alakítani a megfelelő infrastruktúrát. Kecskeméten 2001-ben létre is hoztak egy külön körletet a kisbabás anyák részére.⁶⁸

Szlovákiában a terhes nőnek, vagy annak az asszonynak, akinek egyéves-nél fiatalabb gyermeke van, a törvény tiltja a végrehajtás megkezdését.⁶⁹ *Németországban* mindössze egyetlen női börtön működik, amelyben két anya-gyermek otthon is üzemel. A gyermeket az édesanyja kórházakban szülheti meg, erre az időszakra a büntetés felfüggesztés, a visszatérés után pedig öt évig lehet a börtönben a gyermek az anyjával.⁷⁰

A büntetés-végrehajtás garanciarendszere

„Minden egyes fogva tartást úgy kell kezelni – legyen szó akár nőkről, férfiakról vagy fiatalokról –, hogy az megkönnyítse a szabad társadalomba történő visszatérést.”⁷¹

Ehhez azonban szükség van felügyeleti rendszer kialakítására, amelyet hazánkban az ügyészség lát el. Tevékenységüket folyamatos hatáskörbővülés jellemzi, de az ügyész elsősorban átfogó jellegű felügyeleti tevékenységet végez, és havi rendszerességgel látogatja az intézeteket. Ma már feladatuk a fogvatartottak intézetben belüli történő halálának kivizsgálása, az ellenük alkalmazott löfgyerhasználat, valamint a szabálysértési elzárás törvényességének felügyelete. 2000-ben a hatáskörébe utalták a bűnügyi nyilvántartás felügyeletét is. 2009-ben pedig egy új próbatétellel kellett szembenéznük a magyar ügyészeknek: feladatuk lett az uniós tagállamokban a magyar állampolgárokkal kapcsolatos elítélés nyilvántartásának ellenőrzése.

Angliában, Svédországban és Hollandiában a feladatkörük még ennél is szélesebb területre terjed ki. *Angliában* két csoportot is szerveztek, a látogatóbizottságot és a nagyobb intézetet ellenőrző felügyelőbizottságot. Tagja csak a lakosságot képviselő békebíró lehet. Kikérdezhetik a fogvatartottakat, és jelentést készítenek a bánásmódról és a börtönállapotokról. *Hollandiában* szintén felügyelőbizottságok töltik be az ellenőrző szerepet. Tagja itt is a civil lakosság soraiból kerül ki, és feladatukat megbízatás alapján öt éven át látják el. Szerepük akkor nő meg, amikor az elítélteket valamilyen sérelem éri, amely ellentétes a garantálandó jogokkal. *Svédországban* intézeti bizottsá-

⁶⁸ Fahidi Gergely: Jelentés a női börtönökről: cellaellenőrzés. HVG, 2009/26., 16. o.

⁶⁹ Vókó György (2004): i. m. 299. o.

⁷⁰ Vókó György (2001): i. m. 70. o.

⁷¹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása, 6. szabály.

gokban dolgoznak, tagjait a helyi önkormányzat választja. *Ausztóriában* büntetés-végrehajtási bizottságok alakultak, a tagok között nők is kell lennie. *Németországban* általánossá vált a felügyeleti tevékenység, jogosultak bár-mikor, bejelentés nélkül meglátogatni az intézeteket.

Az szinte minden európai államban jellemző, hogy döntési joguk nincs, panaszokat nem bírálhatnak el.⁷²

A legjelentősebb probléma és a lehetséges megoldások

Magyarországon a legnagyobb gondot jelentő kérdés a túlszűfolttság, amely-nek okai a századforduló előtti, elavult intézetek, valamint hogy fejlesztésre csak kevés anyagi forrás jut⁷³. Az uniós tagállamok egyetértének abban, hogy a börtönnépességet nem lehet nullára csökkenteni, de mindenképpen el kel-lene érni azt, hogy mindenhol az optimális szinthez közelítsenek. Magyaror-szágon a börtönkapacitást jelentősen meghaladja a fogvatartottak száma: 2010-ben 133 százalék volt a túltelítettség. Előfordul, hogy korlátozni kell, vagy le kell állítani a befogadásokat, és listát készíteni azokról, akiknek a szabadon hagyása nem jelent további veszélyt a társadalomra.

1998-ban az Európa Tanács statisztikát készített arról, hogy melyik or-szágból hány fogvatartott jut százezer lakosra. A szabadságvesztések száma ott emelkedett leginkább, ahol az állam is növekvő szociális problémával küszködik, de a fejlődés és az országok közötti együttműködés sem elhanya-golható, mert kihat a bűnüldözés hatékonyságára.⁷⁴

Rövid tartamú szabadságvesztés

Hollandia az európaiak számára a követendő példa, mivel a túlszűfolttságot azzal szüntették meg, hogy eredményesen alkalmazták a rövid tartamú sza-badságvesztést és csak kivételes esetben alkalmazzák a hosszú időtartamút. Nyitott és fél zárt intézmények is működnek eredményesen. A nem teljes be-zártság liberális elvét vallja *Svájc* is, ahol a zsűfolttságot főként a náluk fogva tartott külföldiek okozzák. *Dániában* is jellemzők a nyitott rendszerek, ezzel

⁷² Lajtár István: A büntetés-végrehajtás garancia- és kontrollrendszere Magyarországon. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2010, 47–63. o.

⁷³ Vókó György: A fogvatartottakkal való bánásmód törvényességéről. Belügyi Szemle, 2000/11., 87. o.

⁷⁴ Lőrincz József: i. m. 103–107. o.

könnyebben valósítható meg a liberális szemlélet, ráadásul lényegesen kevesebb költséggel jár. A különbség egy zárt börtönhöz képest, hogy nincs fizikai értelemben vett biztonsági rendszere.⁷⁵ *Svédország* sokáig Európa és Skandinávia mintaaországának számított, ennek ellenére évtizedek óta szeretnének új módszereket bevezetni a szabadságvesztések számának csökkentésére. Ehhez azonban jól működő pártfogói felügyeletre van szükség, mivel a fogvatartottak többsége még nem készült fel a szabadulásra. Hazánkban azonban hiába kapnak kirendelt pártfogót a szabadulók, nagyon sok szabaduló jut egy-egy pártfogó felügyelőre, így jelentős segítség nem várható tőlük. A börtönnépesség *Franciaországban* is jelentős, ott 2001 óta a fogva tartás feltételeit szeretnék javítani, valamint több segítséget nyújtani a visszailleszkedéshez. Az *olaszok* számadatai jelenleg kedvezőek, ez nagymértékben a pártfogó felügyelet, valamint a részleges és a soron kívüli szabadság intézményének köszönhető. *A spanyolok* módszerei is sokat változtak, a totális zárt rendszer megszüntetésével próbálnak liberális eszközökkel szabályozni.⁷⁶

A pozitív változások ellenére sem mutatnak jelentős változást ezek az államok a fogvatartottak számának csökkenésében.

De a kedvező folyamatokról sem feledkezhetünk meg. *Finnországban* csökkent a fogvatartottak száma, ennek okai a következőkben foglalhatók össze: a treatment-ideológia hatására ártértékelődtek a büntetés céljáról alkotott nézetek, és a generális prevenció kezdett nagyobb szerephez jutni. Az igazságszolgáltatás is segített a csökkenésben, a bíróságok ugyanis egyre kevesebb szabadságelvonással járó büntetést szabtak ki. Előtérbe került a pénz-büntetés és a közérdekű munka. Azoknak, akik viszont mégis börtönbe kerülnek, célul tűzték ki, hogy minél kedvezőbb munkalehetőséget teremtenek, valamint a fogvatartottak ellátását segítve szakképzett pszichológusokat kezdtek alkalmazni.⁷⁷

A legkedvezőbb börtönnépességet magáénak tudó *Izland* mind a skandináv, mind az uniós államok közül kiemelkedik. Az országban öt börtön van, kapacitásuk 138 fő, kihasználtságuk viszont csak 72-79 százalék. Mivel a női és fiatalokú elkövetők száma is alacsony, nem lett volna értelme külön intézeteket építeni, ezért tiltakoztak az ajánlás azon szabálya ellen, hogy külön tartsák fogva őket. Ezen kívül sem felelnek meg a követelményeknek (de stabil, „bűnözésmentes” államukban kevésbé szükséges is), mivel az intézetek-

⁷⁵ Kiss Sándor: i. m. 69–70. o.

⁷⁶ Lőrincz József: i. m. 113–129. o.

⁷⁷ Karl Johann Lang: European Standards in Finland. Central Collection of Correctional Documents of Central and East European Countries, 1/1995., pp. 18–19.

nek nincs oktatásuk, szakmai programjuk, viszont a szabadulóknak munkát adnak.⁷⁸

Magyarország még csak kevés javulást hozó eredményt tud felmutatni, de az emberek vélekedésében tapasztalható, a szankciókat érintő gondokat a média generálja. Sokan úgy gondolják, hogy ma a legtöbb bűncselekmény erőszakos tett, és e tekintetben azt tartják a legjobb megoldásnak, ha minél hosszabb ideig bezárva tartják az elkövetőket.⁷⁹ Ez azonban nem biztos, hogy eredményre vezet.

A szabadságvesztést tehát nem úgy kell felfogni, mint a társadalom fölösleges kiadását társadalmi hasznosság nélkül⁸⁰, hanem úgy, hogy rendben, több pénzt kell költeni a börtönökre azért, hogy a férőhelyek száma emelkedjen. Mai társadalmunkban a pénzbüntetés vagy a közérdekű munka kiszabása valószínűleg még nem jelentene elég visszatartó erőt a bűncselekmények elkövetése szempontjából, ez derül ki a civilek válaszaiból is, tehát más megoldásokat kell keresni.

A túlszűfolttságot csökkentené, ha rövidebb időtartamú szabadságvesztéseket szabnának ki. Az elgondolás jó, mert ezzel valóban mérséklődne a börtönök túlterheltsége, de ellenzők itt is akadtak, szerint ugyanis a rövid idő alatt nem érvényesülhet az átnevelő hatás. Ezt azzal magyarázzák, hogy a normál időtartamú szabadságvesztésüket töltők fogva tartását három szakaszra osztották: az elsőben egy depresszív hatás érvényesül, a másodikban az elítélt eltompul, míg végül alkalmazkodik a körülményekhez. Továbbá nem lehet felkészíteni a rabokat a szabadulás utáni életre, és amúgy is csak növeli az adminisztratív terheket. *Franz Liszt* fogalmazta meg először, hogy a rövid időtartamú szabadságvesztés képes megfelelni a generálpreventív céloknak, de nem tud eleget tenni a speciálpreventív követelményeknek. Ezért az európai jogrendszerek igyekeznek kerülni az ilyen megoldásokat, a tagállami bíróságok azonban szívesen szabnak ki ilyen büntetést.

Svájcban és *Franciaországban* különleges megoldásokat alkalmaztak annak érdekében, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben ne legyenek túl sokan. *Svájcban* a fél fogság intézményét vezették be, míg a *franciák* a pihenő-időre korlátozták a bv. intézeti létet. Az elítélt a többi tevékenységét (munka, tanulás) a civil életben folytathatja.⁸¹ Ez a félig nyitott rezsim emberhez mérhető végrehajtási modellnek tekinthető.

⁷⁸ Juhász Zsuzsanna: A finn és izlandi büntetés-végrehajtás. Börtönügyi Szemle, 2001/3., 37–43. o.

⁷⁹ Kerecsi Klára: Láthatatlan elkövetők és kézzel fogható börtönök, avagy kell-e Magyarországnak börtönépítési program? Esély, 2000/5., 44–45. o.

⁸⁰ Vókó György (2007): i. m. 153. o.

⁸¹ Uo. 153–159. o.

Elektronikus felügyelet

A túlszűfoltóság megszüntetésének módját dolgozta ki *Belgium*, amikor 1998-ban bevezette az elektronikus felügyeletet. A szükséges feltételek a lakhely kijelölésére, hogy az elítéltet ne zárják ki az intézkedés alkalmazhatóságából, legyen tartózkodási címe, adja az előzetes beleegyezését, valamint legyen lakása és telefonja. Akkor alkalmazható, ha ezeken kívül még az ítélete sem haladja meg a három évet.

Az elektronikus felügyelet ötlete jó, de sok hiányossága miatt további akadály, hogy a személyzet túlterhelt, mert a szakértői vélemények száma is növekszik, valamint az eljárásban az egyedi esetek osztálya is lassítja a döntést. Ennek ellenére a belgák szerint alkalmas arra, hogy elősegítse a társadalom biztonságát és csökkentse a fogva tartás káros hatásait. Az ellenpélda Európán kívüli: *Kanada* egyáltalán nem tartja jónak az elektronikus felügyelet bevezetését, ugyanis fölöslegesnek és költségesnek gondolja, mivel úgy véli, nincs elegendő személyzete és megfelelő eszközei.

Belgium és Kanada példájából *Vókó György* azt vonja le végső következtetésként, hogy az elektronikus felügyelet soha nem fog többet érni az igazi büntetőpolitikánál.⁸²

Börtönprivatizáció

A Public Private Partnership, avagy a börtönprivatizáció napjaink fontos témája: hogyan alkalmazható mint finanszírozási forma a büntetés-végrehajtási intézetek felépítésére? PPP-nek, társadalmi privatizációs partnerségnek nevezzük az állami szervek és a magánszektor együttműködését.

*„A PPP célja az állami felelősségvállalás feladása nélkül olyan közösségi, akár társadalmi célok megvalósítása, amelyet magánszférával oszt meg a hatékonyság, a fejlesztés és a kockázat tekintetében.”*⁸³

Magyarországon az elmúlt években több esetben is hallottuk már megoldásként, hogy magántőkét vontak be állami feladatok teljesítéséhez. A látha-

⁸² Vókó György: Az elítéltek elektronikus felügyeletével kapcsolatos véleményekről. Börtönügyi Szemle, 2004/3., 91–102. o.

⁸³ Közlemény a Public Private Partnership struktúra magyarországi meghonosítására létrehozott Szakmai Bizottság negyedik üléséről.
<http://www.docstoc.com/docs/21004266/kozlemeny-a-Public-Private-Partnership-struktura-magyarorszag>

tó eredmények ellenére (például Nemzeti Színház, autópályák), ez a forma sokszor nagy vitát kavart. Alkalmazása nálunk még nem elterjedt, külföldön (elsősorban Nyugaton) már a büntetés-végrehajtásban is jól működik (főként az enyhébb bűncselekményt elkövető rabokat helyezik el itt).⁸⁴

A büntetés-végrehajtás hosszú időn át készült a bevezetésre, de az államnak a meglévő intézmények fenntartására is kevés a pénze.⁸⁵ Egyesek attól is félnek, hogy alkalmazásával magánbörtönök jönnének létre, és kicsúszna az irányítás állam kezéből.⁸⁶ Nem véletlenül, hiszen Nyugat-Európában már bebizonyosodott, hogy nem szabad emberraktárakat létrehozni⁸⁷, valamint a rabkölcsönzésre vonatkozó kezdeti amerikai példák sem túlságosan biztatók.⁸⁸ Mindezek ellenére Tiszalökön 2007-ben sikerült megépíteni magántőke bevonásával a hétszáz ember befogadására alkalmas intézményt, amelyben a magánosítás az üzemeltetésre is kiterjed.⁸⁹ A szombathelyi intézetet pedig magántőkéből újították fel. A 2010-es adatok szerint a már megépült hazai „magánbörtönök” egy év alatt nagyjából húsz százalékkal többet takarítottak meg, mint állami társaik.⁹⁰

Jellemzően *Angliában, az Egyesült Államokban és Ausztráliában*, vagyis az angolszász területeken döntöttek amellett, hogy a tervezést, fenntartást és az üzemeltetést is magánkézbe adják. Amerikában úgy gondolják, hogy a magánkézben lévő börtönök sok pénzt takarítottak meg az adófizetőknek, ráadásul a cégek hatalmas profitját is ők generálják⁹¹, valamint versenykörülményeket teremtenek a magánszektornak.⁹² Ezzel szemben a *francia* állam megtartotta az üzemeltetést magának, és csak a tervezést és a beruházást bízta magánvállalkozókra. A privatizáció ötlete az Egyesült Államokból származik, ahol már harminc éve működik a rendszer. *Németországban* még szintén gyerekcipőben jár a fejlesztés, de az angol és francia tapasztalatokból arra a következte-

84 Sponga István: A PPP modell alkalmazásának nemzetközi tapasztalatai. Börtönügyi Szemle, 2003/3., 83–85. o.

85 Vókó György: A büntetés-végrehajtással kapcsolatos állami feladatok privatizálásának problémái Magyarországon. Magyar Jog, 2010/10., 577. o.

86 A privatizáció első megjelenési formái a börtönboltok, amelyeket vállalkozók működtettek állami kezek között.

87 Vókó György (2010): i. m. 578. o.

88 A klasszikus magánbörtön profitorientált volt, a haszon a vállalkozóké volt, így a fogvatartottak csaknem fele meghalt.

89 Tikász Sándor: i. m. 25. o.

90 Vókó György (2010): i. m. 579. o.

91 Eric Bates: Private Prisons. Nation, vol. 266, issue 1, 1998, p. 12.

92 Paul Thomson: PPPs in criminal justice. New Economy, vol. 7, issue 3, 2000, p. 154.

tésre jutottak, hogy az állami beruházás időigényes, míg a magántőke bevonása rugalmasabb megvalósítást tesz lehetővé.⁹³

Hazánkban sok érv és ellenérv született. Az érvek elsősorban gazdaságiak, a pénzügyi hiány csökkentésére alkalmasak, míg az ellenérv az államba vetett bizalom, felelősség kérdését feszegetik, ráadásul sokan úgy vélik, hogy a magánbörtön nem olcsóbb és nem jobb, mint az állami. Sok tanulmányt lehet olvasni arról, hogy az emberek fizetnének több adót annak érdekében, hogy mindenkit el lehessen ítélni és legyen is hová bezárni őket, de az általam megkérdezett száz emberből mindössze tizenheten fizetnének többet erre a célra. A PPP magyarországi bevezetése jogszabály-módosításokat igényelne, a jelenleg hatályos szabályozás ugyanis nem terjed ki a speciális körülményekre.

„Mindannyiunk érdeke, hogy törvényesen, a jogállami követelményeknek megfelelően történjék a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása minden szempontból a PPP konstrukciójú büntetés-végrehajtási intézetekben is.”⁹⁴

Közérdekű munka, pénzbüntetés

Magyarországon a szabadságvesztés alternatívájaként 1993 óta kiszabható a közérdekű munka, amelynek célja egyfajta „javító-nevelő” munka. Az elítélt szabadidejében vagy heti pihenőnapján kellene hogy végezze, díjazás nélkül. Ez azonban sajnos több gondot is felvet: nincsenek meg a feltételek, mivel nem tudnak munkát adni, azok pedig, akinek tudnának, inkább leülnek, azaz a bíróság a közérdekű munkát fogházban letöltendő szabadságvesztésre változtatja.

Szintén szabadságelvonnással nem járó büntetesként kiszabható pénzbüntetés, amely az anyagi szempontból próbálja visszatartani az elkövetőt a bűnismétléstől. Hazánkban a pénzbüntetés napi tételes jellegű, kiszabására ez elmúlt években gyakrabban került sor, de a szám valószínűleg nem emelkedik jelentősen, a büntetés ugyanis sokszor behajthatatlan.⁹⁵

Mediáció

A tettes és áldozat közötti kiegyezés célja, hogy a tettes által okozott rosszat ugyanolyan rosszal egyenlítsék ki.⁹⁶ Magyarországon 2007. január 1. óta van

⁹³ Vókó György (2001): i. m. 75–76. o.

⁹⁴ Vókó György (2010): i. m. 588. o.

⁹⁵ Földvári József: i. m. 262–264. o.

⁹⁶ Sós Tóth Adrienn: A rövid tartamú szabadságvesztés dilemmái. Börtönügyi Szemle, 2006/4., 21–23. o.

lehetőség a közvetítői eljárásra, csak meghatározott cselekmények esetén alkalmazható, de jó megoldásnak tűnik, mivel a bíróságokat tehermentesíti, és megengedés esetén nem lesz szükség elítélésre, vagyis csökken a zsúfoltság.

Egy mediátor (közvetítő) elősegíti a felek közötti kommunikációt, és mindkét fél részére előnyös egyezséget kínál.⁹⁷

Eredményes tárgyalás esetén az eljárás gyorsabbá, olcsóbbá tehető, valamint a tettes számára elkerülhető a szankció, amely akár szabadságvesztés is lehetne. Főként társadalmi előnyei vannak: csökkenti az igazságszolgáltatás költségeit (negyedével kerül kevesebbe), nem lesz szükség a drága intézeti fogva tartásra (elítéltenként és naponta mintegy nyolcezer forint), valamint közelebb hozza egymáshoz a polgárokat, megértetik velük az elkövetés okait, elősegíti a toleranciát. A tettes pedig elkerüli a börtön káros hatásait.⁹⁸ A börtönártalmakat többen vizsgálták: a büntetés első szakaszában az elítélt átveszi a fegyháztétel gyakorlatát, erkölcsét, szokásait, ez a *prizonizáció*. A fogvatartotti lét második szakasza a *depriváció*, amikor is tudatosan az egyénben, hogy megfosztották a korábbi szabadságától, kapcsolataitól. Ennek enyhítésére szolgál a kapcsolattartás engedélyezése. Egy újabb ártalom, amely a fogvatartottat éri, a *stigmatizáció*, amelynek hatására a szabadulás utáni életben is felismerhetők lesznek azok a jellemzők, amelyekre a fogva tartás idején tett szert, ilyen például a börtönszleng használata.⁹⁹ A káros következményeken túl olyan tevékenységet is megismerhetnek a fogvatartottak, amellyel a civil életben nem is foglalkoznának. Ezt bizonyította a 2010. szeptember 28–29-én Pécsen megrendezett, *A kultúra a börtönben, a börtön kultúrája* című nemzetközi tudományos konferencia keretében a fogvatartottak festményeiből létrehozott kiállítás.

A mediáció ellenzői kifejtik, hogy ily módon a gazdagok megvásárolhatnák büntetlenségüket, de sokkal inkább az jellemző, hogy a sértettek csak a valódi megbánást fogadják el.¹⁰⁰

Az alternatív megoldások elterjedése hasznos lenne gazdaságilag és társadalmilag egyaránt, de bármelyik lehetséges új megoldást választjuk is, tudnunk kell, hogy „a szabadságelvonnással nem járó szankciók alkalmazása, a

97 Gilányi Eszter: Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezés? Recenzió. Jogtudományi Közlöny, 2006/5., 195. o.

98 Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezés? Mediáció és más alternatív szankciók Európában. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2004, 136–154. o.

99 Papp Gábor: A prizonizációs jelenségek elméleti háttere – kritikai megközelítésben. Börtönügyi Szemle, 2009/2., 29–36. o.

100 Fahidi Gergely: Kárpótlás börtön helyett: békítő tárgyalás. HVG, 2008/1., 19. o.

*fogva tartás elkerülésének igénye, nem szünteti meg egyben a zárt büntetés-végrehajtás léteit*¹⁰¹.

Összegzés

Az Európai Unió ajánlásaiban megfogalmazta azokat a követelményeket, amelyek garantálnák az elvárható körülményeket a fogvatartottaknak. Javasolja a tagországoknak, hogy teremtsenek olyan diszkriminációmentes életteret, amely alkalmas arra, hogy hosszabb időt töltsenek fogva, akár egyedül, akár zárkatársakkal együtt. Az országoknak gondoskodniuk kell (kellene) arról, hogy a túlszűfoltásból eredeztethető börtönártalmak minél kevésbé befolyásolják a bűnelkövetőket abban, hogy egymást kiképezve újabb, akár súlyosabb cselekményeket kövessenek el. A nyugati országok élen járnak a magántőke-beruházással épített vagy felújított börtönök létrehozásában, ezzel csökkentve a túlszűfoltasgot. Magyarországon ez a típusú megoldás még csak kezdetleges, mindössze két börtön vett részt a PPP-konstrukcióban. Magyarország sikeresen valósítja meg az előírások fogva tartásra vonatkozó részeit, hiszen szinte minden büntetés-végrehajtási intézetben jó minőségű ételt adnak a fogvatartottaknak, az intézetek többségében színvonalas az orvosi ellátás, a kapcsolattartásra sem panaszkodnak az elítéltek. Az továbbra is gond, hogy gyakran nem a lakóhelyükhöz legközelebb eső intézetben helyezik el őket. Minden intézetben, ahol az ítélet is megengedi és a biztonságot sem veszélyezteti, engedélyezik a választáson való részvételt, a televízió- és rádióhasználatot, illetve a fiatalokéuk intézetében a számítógép-használatot. Lehetővé teszik a raboknak a sportolási és szabadidős tevékenységeket, a napi háromszori étkezést.

Azt a következtetést is levonhatjuk, hogy vannak olyanok, akik – elsősorban az anyagi helyzetük és torz értékrendszerük miatt – inkább a börtönt választják a szabad élet helyett. A fogvatartottak életét jelentősen befolyásolják a „mindennapi örömeik és kudarcok”, a nevelők önmagukban nem elegendők ahhoz, hogy a visszaesést megelőzzék, mivel a társadalom elutasítása biztosít egy újabb bűncselekmény elkövetéséhez.¹⁰²

A cél az lenne, hogy a szabad társadalom tagjai megértsék: az elítéltek többsége nem azért követi el a bűncselekményt, hogy az ő adójukból börtön-

¹⁰¹ Vókó György (2004): i. m. 83. o.

¹⁰² Borbély László: i. m. 96. o.

ben töltse élete jó néhány évét, és éppen ezért a civileknek is segíteniük kellene a társadalomba való visszailleszkedésüket, hogy egy múltbeli rossz döntésükért ne kelljen megbélyegzettként élniük a szabadulásuk után.

A társadalom tagjainak be kellene mutatni a jelenlegi állapotokat, hogy megismerjék a valódi körülményeket, az általam megkérdezetteknek – köztük gyakorló jogászok és leendő jogászok is – kevesebb mint a fele tudja ugyanis, hogy vannak felújításra váró és felújított intézetek is, úgy gondolják, már megfelelünk az európai színvonalnak.

A bűnözőket sokan rossz embernek tartják, és a cselekményük súlyától függetlenül általánosítanak, eszükbe sem jut, hogy karácsony előtt nem egy fogvatartott ajánlja fel a megmaradó konzerveit a szegényeknek, vagy például árvíz idején a maguk módján segítik a rászorulókat. Erről azt mondja *Nagy István*, a Kaposvári Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka, hogy az „*ő lelküknek is hatalmas megkönnyebbülés, hogy segíthetnek, annak ellenére, hogy ők is szűkös körülmények között élnek bezártságban*”. Az állam dolga az, hogy az európai ajánlásokat követve minél jobbá, elviselhetőbbé tegye a börtönéletet, építsen új intézeteket¹⁰³ a túlszűfoztság megszüntetésére, valamint olyan törvényeket alkosson, amelyekkel minél inkább visszaszoríthatóvá válik a bűncselekmények elkövetése. Ezen kívül hasznos lehet a mediáció elterjedése is, ezzel megspórolnánk napi több ezer forintot, és a megegyezés segíthetne rádobbenteni az elkövetőket a cselekményük súlyára, ezáltal csökkentve a visszaesések számát.

Végül pedig álljanak itt egy fogvatartott szavai, amelyekből kiderül, hogy milyen célt kellene maguk elé tűzniük, amivel csökkenhetne a visszaesések száma: „*A börtön érzéketlenné tesz, de rákényszerít, hogy észrevegyük, mi a legfontosabb. A család és a hűség. Mi, elítéltek tudjuk, hogy a börtönben egyik sem létezik. Tehát ne menekülj az elől, akivé váltál – elítélt. Fogadd el, fejlődj tőle, és többé nem veszted szem elől az igazi értékeket.*”¹⁰⁴

IRODALOM

Balogh Ágnes – Köhalmi László: Büntetőjog I. Általános rész. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2007

Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2004

¹⁰³ Egy nem reprezentatív felmérésben a csaknem 1400 válaszadó 80,7 százaléka gondolta úgy, hogy szükség van Magyarországon új börtönök építésére.

¹⁰⁴ Ric Roman Waugh: Az elitélt. Amerikai film, 2008

- Bates, Eric:** Private Prisons. *Nation*, vol. 266, issue 1, 1998
- Belovics Ervin – Békés Imre – Busch Béla – Gellér Balázs – Margitán Éva – Molnár Gábor – Sinku Pál:** Büntetőjog. Általános rész. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2006
- Borbély László:** Szocializáció és reszocializáció a börtönben. *Börtönügyi Szemle*, 2006/4.
- Boros Lajos – Csetneky László:** Börtönpszichológia. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2002
- Cséri Zoltán – Hirják András Péter:** A fogvatartottak foglalkoztatása és a kapcsolódó gyakorlati problémák a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben és az Annamajori Kft.-nél. *Börtönügyi Szemle*, 2009/2.
- Fahidi Gergely:** Kárpótlás börtön helyett: békítő tárgyalás. *HVG*, 2008/1.
- Fahidi Gergely:** Jelentés a női börtönökről: cellaellenőrzés. *HVG*, 2009/26.
- Fahidi Gergely:** Ombudsman a börtönökről: cellaválaszték. *HVG*, 2009/51.
- Farkas Ákos:** Büntetőjogi együttműködés az Európai Unióban. Osiris Kiadó, Budapest, 2002
- Földvári József:** Magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2006
- Frank Tibor:** A tiltott tárgyak intézetbe bejuttatásának megakadályozása, a bejuttatott tárgyak előtálalásának módszerei. *Börtönügyi Szemle*, 2008/2.
- Gilányi Eszter:** Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezség? Recenzió. *Jogtudományi Közlöny*, 2006/5.
- Hayton, Paul:** Prisons and Health Reforms in England and Wales. *American Journal of Public Health*, vol. 96, no. 10, 2006
- Horváth Márta – Körmeny András:** A fogvatartottak vallásgyakorlása – jogi szabályozás és jogalkalmazás hazánkban és külföldön. *Börtönügyi Szemle*, 2009/3.
- Juhász Zsuzsanna:** A finn és izlandi büntetés-végrehajtás. *Börtönügyi Szemle*, 2001/3.
- Kerecsi Klára:** Láthatatlan elkövetők és kézzel fogható börtönök, avagy kell-e Magyarországnak börtönépítési program? *Esély*, 2000/5.
- Király Klára:** A külföldi elítéltek jogi helyzete. *Börtönügyi Szemle*, 2003/3.
- Kiss Sándor:** A nyitott börtönrendszer dániai gyakorlata. *Ügyészek Lapja*, 2009/2.
- Korinek László:** Kriminológia I–II. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010
- Kömüves Ágnes:** Fogvatartottak és büntetés-végrehajtási intézetekből szabadulók munkaerőpiaci (re)integrációjának támogatása. *Család, Gyermek, Ifjúság*, 2006/4.
- Lajtár István:** A büntetés-végrehajtás garancia- és kontrollrendszere Magyarországon. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2010
- Lang, Karl Johann:** European Standards in Finland. *Central Collection of Correctional Documents of Central and East European Countries*, 1/1995.
- Lőrincz József:** Büntetőpolitika és börtönügy. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2009
- Mayer, Marc de:** Education in prison. *Convergence*, vol. 34, 2001
- Matovics Csaba:** A Szegedi Fegyház és Börtön hosszúidős speciális rezsimű (HSR) körletének működési tapasztalatai. *Börtönügyi Szemle*, 2009/1.
- Mezey Barna:** Az elzárás világa: Tébolyultak a börtönben. *Jogtudományi Közlöny*, 2006/4.
- Nagy Ferenc:** A magyar büntetőjog általános része. Korona Kiadó, Budapest, 2004
- Orbán Károly:** Börtönvilág. Korona Kiadó, Budapest, 1999

Papp Gábor: A prizonizációs jelenségek elméleti háttére – kritikai megközelítésben. *Börtönügyi Szemle*, 2009/2.

Short, Vicky et al.: Custody vs care: attitudes of prison staff to self-harm in women prisoners – a qualitative study. *Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, vol. 20, no. 3, 2009

Sós Tóth Adrienn: A rövid tartamú szabadságvesztés dilemmái. *Börtönügyi Szemle*, 2006/4.

Sponga István: A PPP modell alkalmazásának nemzetközi tapasztalatai. *Börtönügyi Szemle*, 2003/3.

Szabados Tünde: A fogvatartottak szociális kapcsolatrendszere. *Esély*, 2005/6.

Takácsné Takács Dóra: A fogvatartottak kapcsolattartási jogának egyes gyakorlati problémái. *Börtönügyi Szemle*, 2009/4.

Thomson, Paul: PPPs in criminal justice. *New Economy*, vol. 7, issue 3, 2000

Tikász Sándor: A PPP-munkáltatás tapasztalatai a Tiszaleti Országos Bv. Intézetben. *Börtönügyi Szemle*, 2009/2.

Végh Mariann: A fogvatartottak foglalkoztatásáról. *Börtönügyi Szemle*, 2002/4.

Vidra Szabó Ferenc: Könyvtárak a büntetés-végrehajtási intézetekben. *Könyv, könyvtár, könyvtáros*, 2007/6.

Vig Dávid: További gondolatok a szabadságvesztésre ítéltelk választójogáról. *Börtönügyi Szemle*, 2008/3.

Vókó György: A fogvatartottakkal való bánásmód törvényességéről. *Belügyi Szemle*, 2000/11.

Vókó György: Börtönviszonyok tanulmányozása Németországban. *Ügyészek Lapja*, 2001/5.

Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2004

Vókó György: Az elítéltek elektronikus felügyeletével kapcsolatos véleményekről. *Börtönügyi Szemle*, 2004/3.

Vókó György: Európai büntetés-végrehajtási jog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006

Vókó György: Új európai börtön szabályok és magyarázatok. *Ügyészek Országos Egyesülete*, Budapest, 2007

Vókó György: A bűnözés újabb kihívásai és az ellenük való küzdelem Svédországban. *Börtönügyi Szemle*, 2008/2.

Vókó György: A büntetés-végrehajtással kapcsolatos állami feladatok privatizálásának problémái Magyarországon. *Magyar Jog*, 2010/10.

Vörös Erzsébet: Speciális szabadulásra felkészítő tréning. *Börtönügyi Szemle*, 2009/1.

Weschler, Joanna: The Human Rights Watch Global Report on Prisons USA. Human Rights Watch, Los Angeles, 1993